

واکاوی مسئله مهاجرت ورزشکاران و ارائه راهکارهای اثربخش

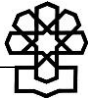
معاونت پژوهش‌های اجتماعی - فرهنگی
دفتر: مطالعات آموزش و فرهنگ

کد موضوعی: ۲۷۰
شماره مسلسل: ۱۷۰۵۷
اردیبهشت‌ماه ۱۳۹۹

به نام خدا

فهرست مطالب

۱.....	چکیده
۳.....	مقدمه
۴.....	توصیف وضعیت موجود
۶.....	علل مهاجرت ورزشکاران
۱۵.....	عواقب ناشی از مهاجرت
۱۶.....	راهکارها و پیشنهاد

واکاوی مسئله مهاجرت ورزشکاران و ارائه راهکارهای اثربخش

چکیده

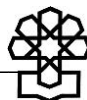
مهاجرت ورزشکاران مسئله‌ای است که با توجه به اثرگذاری فرهنگی - اجتماعی موضوع و پرداختن جریان‌های رسانه‌ای و افکار عمومی به آن و پذیرش تابعیت بیگانه دارای اهمیت است؛ به‌ویژه آنکه این موضوع ابزاری است که در جنگ نرم دشمن علیه ملت ایران و بالاخص تضعیف روحیه امید و اعتماد به نفس جوانان و نوجوانان این سرزمین به کار می‌رود.

علل مهاجرت ورزشکاران را می‌توان در دو دسته کلی عوامل مدیریتی (وضعیت اقتصادی کشور و به تبع آن ورزش، پرداختن افراطی مدیران ورزش به رشته فوتبال و کم‌اعتنایی به سایر رشته‌های ورزشی مدال‌آور، بی‌توجهی مسئولان به مسائل معیشتی ورزشکاران، فقدان نظام جامع بیمه‌ای و رفاه اجتماعی ورزشکاران ناشی از نبود نظام باشگاه‌داری، نبود لیگ‌های حرفه‌ای و منسجم و کارآمد در رشته‌های ورزشی المپیکی، کیفیت و کمیت حداقلی امکانات، زیرساخت‌ها و تجهیزات ورزشی در برخی رشته‌های ورزشی، پشت خط ماندن ورزشکاران و اختلاف نظر با مسئولان فدراسیون یا کادر فنی) و عوامل سیاسی (تلاش منافقین و معاندین جمهوری اسلامی ایران برای مهاجرت ورزشکاران ایران) دسته‌بندی کرد.

راهکارهای حل مسئله مهاجرت ورزشکاران را می‌توان در سه دسته تشویقی، تنبیهی و سیاستی ارائه داد که از جمله راهکارهای تشویقی می‌توان به «ارائه تسهیلات بانکی

مصوب در حوزه مسکن، اشتغال و ازدواج برای ورزشکاران مشمول قانون سرباز قهرمان به میزان دو برابر افراد غیرورزشکار»، ارائه تسهیلات زمین به ارزش معاملات و تسهیلات بانکی جهت احداث و تکمیل تأسیسات ورزشی به ورزشکاران المپیک و قهرمانان جهان در رشته‌های ورزشی هدف و نیز واگذاری حق بهره‌برداری و یا مالکیت اماکن و تأسیسات ورزشی تکمیل شده و نیمه‌تمام به آنها (تشویق سرمایه‌گذاری نخبگان ورزشی در کشور) و «عضویت دارندگان مدال المپیک در مجمع عمومی فدراسیون ورزشی رشته مربوطه به مدت چهار سال و عضویت دائمی دارندگان مدال طلای المپیک در مجامع فدراسیون‌ها» اشاره کرد.

راهکارهای تنبیهی می‌تواند مشتمل بر «کسب تعهد از ورزشکاران ملی رشته‌های ورزشی مبنی بر اینکه پذیرش تعهد کشورهای بیگانه به‌منزله ترک تابعیت جمهوری اسلامی ایران قلمداد می‌شود و مطابق مفاد ماده (۹۸۹) قانون مدنی می‌شود» و «کسب تعهد از ورزشکاران تیم‌های ملی مبنی بر ارائه خدمت مدیریتی یا آموزشی در حوزه ورزش مربوطه به میزان مدت زمان فعالیت در تیم‌های ملی جمهوری اسلامی ایران» باشد و راهکارهای سیاستی بارز شامل «تصویب قانون «نظام جامع باشگاه‌داری» و «نظام ورزش حرفه‌ای» برای پیش‌بینی نظام بیمه‌ای و رفاه اجتماعی و اشتغال پایدار ورزشکاران و سامان‌بخشی و رونق‌بخشی به فعالیت‌های ورزش حرفه‌ای که در هفت رشته قابلیت سرمایه‌گذاری دارد و منجر به تأمین ورزشکاران نخبه در این رشته‌ها خواهد شد»، «اصلاح نظام «جذب و تربیت مربی» و «سامانه پرورش مدیران ورزشی» در راستای ایجاد یک آینده ورزشی روشن برای قهرمانان فعلی»، «اصلاح حکم قانونی ممنوعیت کمک به ورزش حرفه‌ای (موضوع ماده (۹۴) قانون برنامه ششم توسعه) به نحوی که با تأیید و تصویب شورای عالی

ورزش کشور امکان حمایت دولت از باشگاه‌های حرفه‌ای فعال در ورزش‌های پایه و مدال‌آور فراهم گردد» و «مکلف نمودن وزارت ورزش و جوانان به هزینه‌کرد ۵۰ درصد از اعتبارات موضوع کمک‌های فنی و اعتباری برای ورزشکاران رشته‌های ورزشی کشتی، وزنه‌برداری، جودو و...» می‌شود.

مقدمه

براساس آمار سازمان بین‌المللی مهاجرت IOM، مهاجران با مهارت بالا و تخصص‌های ویژه بیشترین درصد (۳۵ درصد) مهاجران دنیا را تشکیل می‌دهند.^۱ طبق آخرین آماري که از سوی این سازمان در سال ۲۰۱۵ در خصوص ایران منتشر شد، ایران دارای رتبه ۶۹ از میان ۱۸۸ کشور دیگر بود و در مهاجرت دارای نرخ ۳/۴ درصد است. همچنین نرخ خالص مهاجرت کشورمان از سال ۲۰۱۵ تا ۲۰۲۰ دارای رشد منفی ۰/۴ است.^۲

از سوی دیگر، عرصه ورزش نیز درگیر چنین مسئله‌ای است. بر این اساس، اگرچه ممکن است مهاجرت‌های صورت گرفته در حوزه ورزش و طی دو دهه گذشته به جهت تعداد حدود ۳۸ نفر باشد (از دیدگاه آماری، یعنی تقریباً در هر سال دو نفر مهاجرت کرده‌اند) و شاید این تعداد نشانگر وضعیت بحرانی نباشد، اما رسانه‌های مخالف نظام تلاش دارند تا با استفاده از این حربه، کشور و ملت ایران را تحقیر نمایند و بر افکار عمومی فشار وارد نمایند و از این طریق به القای پیامدهای منفی در جامعه بپردازند که با توجه به اثرگذاری فرهنگی و رسانه‌ای ورزش در اجتماع، این مهم قابل بررسی جدی است.

۱. <https://www.iom.int/asia-and-pacific>

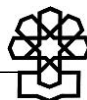
۲. <https://www.iom.int/countries/iran-islamic-republic>

ضمن اینکه روند افزایشی این مهاجرت‌ها در آستانه مسابقات المپیک ۲۰۲۰ که می‌بایست این ورزشکاران خود را مهیای شرکت در مسابقات انتخابی سهمیه المپیک نمایند و پس از کسب سهمیه، تمام تلاش و تمرکز خود را جهت کسب افتخار آفرینی در میدان المپیک نمایند، چندان طبیعی به نظر نمی‌رسد.

توصیف وضعیت موجود

جدول توصیف وضعیت ورزشکاران مهاجرت کرده ایرانی در رشته‌های مختلف طی دو دهه گذشته

توضیحات	جنسیت		تعداد ورزشکاران	رشته
	زن	مرد		
مربی تیم ملی جودو ایران نیز در سال ۲۰۱۹ مهاجرت کرد.	-	۷	۷	جودو
سرمربی تیم ملی تکواندو ایران در سال ۲۰۱۳ ایران را ترک نمود و در سال‌های ۲۰۱۶ و ۲۰۱۹ به‌عنوان بهترین سرمربی مرد جهان در رشته تکواندو شناخته شد.				
تکواندوکار مهاجرت کرده ایرانی زیر پرچم کشور آذربایجان موفق به شکست تکواندوکار تیم ملی کشورمان شد و درنهایت مدال المپیک ۲۰۱۶ برزیل را کسب کرد.	۲	۳	۵	تکواندو

توضیحات	جنسیت		تعداد ورزشکاران	رشته
	زن	مرد		
-	۳	۲	۵	قایقرانی
-	-	۴	۴	ژیمناستیک
علاوه بر چهار نفر مطرحه، در یکسال اخیر دو ورزشکار آقا و دو ورزشکار خانم از تیم ملی خداحافظی کردند و یک داور خانم نیز مهاجرت کرده است.	۳	۱	۴	شطرنج
کشتی‌گیر مهاجرت کرده ایرانی زیر پرچم کشور آذربایجان موفق به کسب مدال المپیک ۲۰۱۶ برزیل شد.	-	۳	۳	کشتی
-	-	۲	۲	غریق نجات
-	-	۲	۲	معلولین و جانبازان
-	-	۱	۱	فوتبال
-	-	۱	۱	شمشیربازی
-	-	۱	۱	کاراته
-	-	۱	۱	بوکس
-	-	۱	۱	هندبال
-	-	۱	۱	تیر و کمان
-	۸	۳۰	۳۸	مجموع

مأخذ؛ یافته‌های پژوهش.

مهاجرت ورزشکاران ایرانی در دو دهه اخیر برحسب رشته و جنس متفاوت بوده است؛ همان‌طور که در جدول بالا مشاهده می‌شود بیشترین ورزشکاران مهاجرت کرده

متعلق به رشته جودو با هفت ورزشکار، تکواندو و قایقرانی هر کدام با پنج ورزشکار، ژیمناستیک و شطرنج هر کدام با چهار ورزشکار است.

از سوی دیگر، طی یکسال اخیر، روند این مهاجرت‌ها افزایش یافته است به نحوی که حدود پنج نفر از شطرنج‌بازان ملی‌پوش یا مهاجرت کرده‌اند و یا از تیم ملی کناره‌گیری کرده‌اند و آخرین ورزشکار ملی‌پوش مهاجرت کرده نیز مدال‌آور المپیک ایران در رشته تکواندو است.

نکته حائز اهمیت در این مهاجرت‌ها مرتبط با رشته‌های ورزشی مورد نظر است که غالباً رشته‌های ورزشی انفرادی و تقریباً همگی المپیک است.

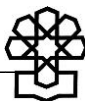
قطع به یقین، مسائلی چند موجب پیدایش چنین وضعیتی و مهاجرت این ورزشکاران می‌شود که باید این موارد شناسایی و راهکارهای متناسب در راستای حل آنها ارائه شود و همچنین مهاجرت این ورزشکاران، برای کشور و خودشان چالش‌هایی را دربردارد که تلاش بر آن است در ذیل موارد مطروحه را بررسی کنیم.

علل مهاجرت ورزشکاران

الف) عوامل مدیریتی

– وضعیت اقتصادی کشور و به تبع آن ورزش

مشکلات اقتصادی کشور در یک دهه اخیر بر بخش‌های مختلف تأثیر گذاشته است و به تبع، ورزش نیز از این قاعده مستثنا نیست. هرچند که این مشکلات عمدتاً ناشی از تحریم، باعث خلق فرصت‌هایی در جهت واکسینه شدن حوزه‌های مختلف خدماتی، تولیدی و کسب‌وکار

در کشور شده است، لکن به جهت عدم برنامه‌ریزی و سیاستگذاری مناسب و متناسب، این خلأ همچنان در ورزش مرتفع نشده و ورزش کشور و ورزشکاران به‌ویژه در رشته‌های پایه و مدال‌آور انفرادی همچنان قشر آسیب‌پذیر از مشکلات مزبور هستند. ازسوی دیگر، سهم اندک بودجه ورزش کشور از بودجه عمومی، مشکلات ناشی از کسب درآمد و عواید مالی فدراسیون‌ها و باشگاه‌های ورزشی و بدهی‌های مالی ناشی از تعهدات و محکومیت قراردادهای مربوط سبب شده تا برخی از فدراسیون‌های ورزشی و به تبع آن، ورزشکاران، مربیان و داوران به‌عنوان عناصر اصلی ورزش با مشکلات اساسی مواجه شوند. لذا، از این منظر، چالش‌ها و مشکلات اقتصادی و کمبودها و نقصان‌های زیرساختی و تجهیزات ورزشی و ابهام در آینده ورزشی و شغلی باعث مهاجرت ورزشکاران می‌شود.

ازسوی دیگر، عوامل اقتصادی زیر می‌تواند به تحریک و ترغیب مهاجرت ورزشکاران منجر شود:

- تفاوت در جایگاه و منزلت اجتماعی - اقتصادی ورزشکاران رشته‌های مختلف و احساس تبعیض،

- دسترسی به فرصت‌های شغلی بهتر و درآمد بیشتر،

- وضعیت رفاهی بهتر در کشورهای مقصد،

- برخورداری ورزشکاران از حمایت‌های مالی بیشتر در کشورهای مقصد،

- زیرساخت‌های کیفی و کمی بهتر در کشورهای مقصد،

- عدم تسهیل‌گری در فرایند کسب‌وکار و فعالیت‌های ورزشی و باشگاه‌داری،

- تسهیل در صدور ویزا و تابعیت کشورها برای ورزشکاران.

– پرداختن افراطی مدیران ورزش به رشته فوتبال و کم‌اعتنایی به سایر رشته‌های

ورزشی مدال‌آور

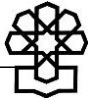
مشاهدات و بررسی‌های صورت‌گرفته در فدراسیون‌ها و همچنین محتوای رسانه‌ها و مطالعات دانشگاهی انجام شده در این خصوص و حوزه‌های مرتبط، نشان می‌دهد که سیاستگذاری در ورزش کشور اساساً به‌نحوی است که ورزش‌های گروهی و آن هم معدودی از رشته‌های پُرطرفدار مورد حمایت قرار می‌گیرند.

بررسی وضعیت اعتباری فدراسیون‌ها و همچنین وضعیت درآمدی آنها نشان می‌دهد که با توجه به رسالتی که این ورزش‌ها برعهده دارند و جامعه مخاطبین آنها، آینده روشنی پیش روی ورزش کشورمان از حیث جامع‌نگری و بایسته‌نگری وجود ندارد. چراکه ورزش‌های مدال‌آور چون کشتی و وزنه‌برداری از مضیقه مالی رنج می‌برند. ازسوی دیگر، رشته‌های پُرمدال المپیکی از جمله دو میدانی، ژیمناستیک و... به‌لحاظ سرمایه‌گذاری در مباحث مالی و ورزشی وضعیت مناسبی ندارند.

بنابراین، توجه افراطی رسانه‌ها و متولیان ورزش به فوتبال و ازسوی دیگر، کم‌توجهی و در پاره‌ای مواقع نیز بی‌توجهی به سایر رشته‌های ورزشی مدال‌آور موجب می‌شود که ورزشکاران ماهر و زبده آن رشته‌ها دچار ناامیدی شوند و نسبت به آینده ورزشی خود در کشور خوشبین نباشند که این به‌نوبه خود با سوءمدیریت و عدم توجه، موجبات مهاجرت برخی از آنها را مهیا می‌کند.

– بی‌توجهی به مسائل معیشتی و شغلی ورزشکاران

به‌نظر می‌رسد، عدم برخورداری از لیگ‌های منسجم و حرفه‌ای و توأم با توان درآمدزایی و تبدیل به محل معاش ورزشکاران در رشته‌های مختلف از جمله عوامل و مداخله‌های

مؤثر مهاجرت ورزشکاران از کشور است. در صورتی که در رشته‌های ورزشی المپیکی و دارای پتانسیل قهرمانی، لیگ‌های حرفه‌ای و منظم برگزار شوند و منابع درآمدی آنها تقویت شود، ورزشکاران و قهرمانان ملی و بین‌المللی که ممکن است در یک وزن یا رشته خاص با ترافیک عضویت در تیم ملی روبه‌رو باشند، می‌توانند خلأ کسب شأن اجتماعی و اقتصادی ناشی از عدم عضویت در تیم‌های ملی را از طریق فعالیت در لیگ‌ها و باشگاه‌های حرفه‌ای پوشش دهند. لذا، برنامه‌ریزی در جهت فعالیت لیگ‌های حرفه‌ای و اتخاذ سیاست‌های تشویقی جهت فعالیت باشگاه‌های ورزشی در رشته‌های ورزشی مذکور در کنار بسترسازی و تسهیل فعالیت ورزشکاران مربوط جهت ارائه خدمات ورزشی مطلوب به جامعه و استقرار نظام بیمه‌ای و رفاه اجتماعی ورزشکاران تا حدود زیادی می‌تواند مانع مهاجرت نخبگان ورزشی و تضعیف بانک ژنی ورزش کشور شود.

از سوی دیگر، نظام ورزش در کشور ایران سازمان‌یافته، هدفمند و منسجم نیست، بنابراین مباحثی مانند استعدادیابی و مهم‌تر از آن، مدیریت استعداد به‌ندرت به‌صورت واقعی و عملیاتی و مطابق ضوابط و شاخص‌های معین صورت می‌گیرد.

بررسی مسیر رشد، بالندگی و موفقیت قهرمانان ورزشی در ایران نشان می‌دهد که دیده شدن غالب ورزشکاران نامدار تاریخ ورزش ایران در رویدادهای جهانی و به‌ویژه المپیک، خروجی یک فرایند نظام‌مند استعدادیابی و مبتنی بر رشدونمو نبوده است، بلکه این موفقیت‌های اولیه غالباً برحسب تلاش و ممارست خود ورزشکار و یا حسب اتفاقات و مسابقات توسط مربیان شناسایی شده است. بنابراین، ادامه روند موفقیت این ورزشکاران زبده و ماهر در میادین بین‌المللی و تکثیر آن در جامعه و ایجاد ارزش‌افزوده در ورزش کشور قطع به یقین نیازمند برنامه‌ریزی بلندمدت در راستای حمایت‌های مادی (مالی، شغلی و معیشتی) و معنوی است.

– کمبود امکانات، زیرساخت‌ها و تجهیزات ورزشی

فعالیت و موفقیت در میادین ورزشی بین‌المللی نیازمند برخورداری از زیرساخت‌های فنی، امکانات و تجهیزات متناسب با سطح بالایی از ورزش قهرمانی است. این در حالی است که در ایران توزیع امکانات و زیرساخت‌های ورزشی مبتنی بر آمایش سرزمینی نبوده و معطوف به نیاز واقعی نیست؛ بخشی از این اماکن مانند احداث بی‌رویه استادیوم‌های فوتبال ۵ تا ۱۵ هزار نفره با حداقل بهره‌وری و کارآمدی برای ورزش کشور ضمن هدررفت منابع مالی کشور، مانعی برای تأمین زیرساخت، اقلام و تجهیزات سایر رشته‌ها در ورزش‌های انفرادی است. همچنین تأمین اقلام و تجهیزات ورزشی در پاره‌ای از ورزش‌ها برای ورزشکاران از حیث کمیت، کیفیت و قیمت چندان میسر نیست.

وابستگی ورزش کشور به واردات اقلام ورزشی و عدم ارائه مشوق‌های حمایتی از تولیدکننده‌های ورزشی به‌نوبه خود بر پیچیدگی مسئله می‌افزاید. نمونه‌ای ملموس در این باره، واردات حدود ۵۰ تَن توپ ورزشی و واردات حدود ۵ میلیون دلاری انواع تردمیل در ۹ ماهه سال ۱۳۹۸ از مبادی رسمی است که نشان‌دهنده ضعف و خلأ جدی ورزش در این باره است.

سرمایه‌گذاری کشورهای مهاجرپذیر و رقیب در این عرصه و حمایت آنها از ورزشکاران مهاجر در کنار ضوابط تسهیل‌گرانه نهادهای بین‌المللی ورزشی به موضوع مهاجرت ورزشکاران در جهت تهی کردن کشورهای در حال توسعه از نیروی انسانی ماهر، باعث می‌شود تا ورزشکار جهت بهره‌مندی از امکانات و تجهیزات ورزشی مناسب و تصور آینده ورزشی، شغلی و رفاهی بهتر از کشور خارج شود.

پشت خط ماندن ورزشکاران

کلان مسئله در این باره است که قهرمان محوری ورزش ایران بدون گسترش و سامان دهی ورزش حرفه‌ای و تأکید زیاد بر کسب موفقیت در مسابقات و میادین ورزشی و کم‌رنگ شدن نقش سلامت محوری ورزش باعث می‌شود تا بخش زیادی از جوانان ورزشی، موفقیت در میادین بین‌المللی ورزش را راهی برای دیده شدن و تعالی خود ببینند. به زبان دیگر، افراد یا ورزش می‌کنند تا سلامت باشند (ورزش همگانی) یا ورزش می‌کنند تا شأن و منزلت اجتماعی و اقتصادی یافته و از این طریق امرار معاش نمایند (ورزش حرفه‌ای)؛ با این حال، در ایران، اولی به‌خوبی تبیین نشده و دومی نیز به‌دلیل ضعف‌های زیرساختی و نبود بسترهای مناسب برای بسیاری از رشته‌های ورزشی و ورزشکاران زبده و ماهر فراهم نشده است. بنابراین ورزشکار راهی جز عضویت در تیم‌های ملی (ورزش قهرمانی) برای رسیدن به اهداف و زیست اجتماعی خود نمی‌بینند و همه موفقیت ورزشی و همچنین زیست ورزشی و اجتماعی - اقتصادی را صرفاً حضور در تیم ملی می‌پندارد. لذا از این حیث، از یک‌سو تأکید بر سلامت محوری ورزش یعنی ورزش کردن برای سالم ماندن و از سوی دیگر فراهم ساختن حرفه‌ای شدن آن یعنی ورزش کردن برای کسب درآمد و پذیرش یک حرفه (شغل) از طریق فعالیت باشگاهی سیاستی است که خلأ آن بیش از پیش احساس می‌شود و موجب دامن زدن به مسائل و چالش‌های ورزشی در سطوح ملی و قهرمانی می‌شود.

چه‌بسا می‌توان اذعان کرد یکی از دلایل اصلی مسئله مهاجرت ورزشکاران ایرانی در رشته‌های انفرادی همین موضوع یعنی نبود زیرساخت مناسب ورزش حرفه‌ای و محدود بودن چتر ورزش حرفه‌ای کشور به برخی رشته‌های رسانه‌ای و پُرطرفدار است.

به‌علاوه، بررسی وضعیت تیم‌های ملی به‌ویژه در رشته‌های انفرادی نشان می‌دهد که در بعضی از مواقع این شائبه پیش می‌آید که در اردوها و اعزام‌ها نگاه یکسانی به ورزشکاران وجود ندارد؛ گاهی یک ورزشکار خاص به چندین رویداد بین‌المللی اعزام می‌شود و ورزشکار دیگری در همان رشته و وزن، همیشه و مستمر در اردوها حضور دارد، ولی به مسابقات و رویدادهای بین‌المللی اعزام نمی‌شود. این احساس تبعیض و بی‌عدالتی و رفتار سلیقه‌ای موجب می‌شود تا تحمل وضعیت برای ورزشکار دوم دشوار شده و برای اثبات توانمندی‌های خود در ورزش از میهن مهاجرت نماید.

از سوی دیگر، در برخی از رشته‌ها و همچنین بعضی از رویدادها مانند المپیک چون ظرفیت محدودی برای کسب سهمیه تعیین شده است، بنابراین شرایط و رقابت جهت عضویت در تیم ملی بسیار دشوار می‌شود. به‌عنوان مثال، سقف سهمیه المپیک در رشته تکواندو در گذشته دو نفر و در دوره‌های اخیر به چهار نفر افزایش یافته است و سهمیه‌ها به نام فرد لحاظ می‌شود، لذا اگر افراد بیشتری وجود داشته باشند نمی‌توان آنها را شرکت داد و در جدول رنکینگ جهانی به‌طور مسلم باید از فرد برتر کشور در آن وزن حمایت کرد و چاره دیگری نیست. این امر، خود موجب شده که در دوره گذشته، دو تکواندوکار مهاجرت کنند در حالی که فرد یا سازمانی در کشور مقصر نبوده است و قوانین و مقررات بین‌المللی حاکم بر کسب سهمیه المپیک آن رشته باعث مهاجرت این ورزشکاران شده است.

– فقدان پروتکل رفتاری مناسب بین ورزشکار قهرمان و فدراسیون

یکی دیگر از دلایل مهاجرت ورزشکاران به اختلاف نظر جدی ورزشکار با بدنه مدیریتی فدراسیون و یا مربیان تیم‌های ملی و نامتجانس بودن مدیران و مسئولان ارکان ورزش کشور با مسائل مدیریتی ورزش برمی‌گردد. با توجه به تفاوت ویژگی‌های شخصیتی و

رفتاری ورزشکاران، عدم درک متقابل بین ورزشکار و عوامل مدیریتی فدراسیون ناشی از تفاوت سنی و جنسی، موقعیت اجتماعی - اقتصادی طرفین، طی سال‌های اخیر چالش‌هایی در این زمینه برای ورزشکاران و در گاهی اوقات نیز برای مدیران ایجاد کرده است، درنهایت، ورزشکاران از تیم ملی کنار گذاشته می‌شوند و برای رهایی از این وضعیت، مهاجرت را راهی آسان و سهل‌الوصول برای رسیدن به اهداف خود می‌پندارند. مدیریت نامناسب این مسئله لزوماً فقط به اشتباه یا خطای فدراسیون مربوط نیست؛ گاهی اوقات هم زیاده‌خواهی ورزشکاران و خواسته‌های غیرمنطقی آنها و انحصارطلبی موجب ایجاد چنین چالش‌هایی شده است. به نظر می‌رسد استقرار کمیسیون سازش یا حل اختلاف در کمیته ملی المپیک در روند به‌موقع حل اختلاف فی‌مابین، مؤثر است.

ب) عوامل سیاسی

تلاش دولت‌های متخاصم برای مهاجرت ورزشکاران ایران و دیگر کشورها

ورزشکاران به‌عنوان سفیران فرهنگی کشور و ابزار هویت‌ساز جامعه در عرصه‌های بین‌المللی حضور می‌یابند و پرچم اقتدار، عزت، استقلال و توانمندی کشورشان را به نمایش می‌گذارند. در واقع عرصه ورزش (که در برخی متون از آن به‌عنوان استعاره‌ای از جنگ نام می‌برند)، میدانی است برای مبارزه نرم بین کشورها. از این حیث ورزش یکی از مظاهر و مصادیق قدرت هر کشور در عرصه اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی و حتی سیاسی تعریف می‌شود. در همین راستا، قدرت‌نمایی قهرمانان ورزشی کشورمان طی سال‌های اخیر به‌ویژه پس از موفقیت در المپیک ۲۰۱۲ لندن باعث نگرانی‌هایی از سوی برخی دشمنان و رقبای ایران شده است. اعمال فشار بر ساختار ورزش ایران، محکومیت‌ها، محرومیت‌ها و تهدیدهای نهادهای ورزشی بین‌المللی تحت سیطره و نفوذ حاکمیت و

سیاست‌های خصمانه برخی از دولت‌های منطقه در دستور قرار گرفت. تلاش در جهت تضعیف و ناکارآمد نشان دادن مدیریت کشور، پایین آوردن پرچم ایران در آوردگاه‌های ورزشی بین‌المللی، تشویق ورزشکاران زبده به مهاجرت و تهاجم رسانه‌ای و تبلیغاتی علیه کشور از این طریق از جمله برنامه‌های آنها بوده است.^۱ به‌علاوه، پذیرش و استقبال نهادهای بین‌المللی از پناهنده‌های ورزشی، در کنار سیاست و برنامه‌ریزی برخی از کشورهای متخاصم و رقیب منطقه در راستای فریب ورزشکاران جوان و تهدید به تعلیق و محرومیت اشخاص حقیقی و حقوقی ورزش کشور^۲ و ارائه تصویری مبهم از آینده ورزشی ورزشکاران ایرانی و اعمال سیاست تطمیع و تهدید باعث شده تا بعضاً ورزشکاران کشورمان بر سر مهاجرت و پذیرش تابعیت بیگانه، که به‌نوعی نشانه‌ای از بی‌هویتی است، رقابت نمایند.

در همین راستا، نظام سلطه، استعمار جدید و استثمار نو در قالب نهادهای بین‌المللی ورزش از طریق تسهیل ضوابط تغییر عضویت در تیم‌های ملی برخی از رشته‌های ورزشی و نیز اعطای برخی حمایت‌های مالی و حقوقی از مهاجران و پناهنده‌های ورزشی موجب شده تا قبح این مسئله شکسته شود.^۳

۱. می‌توان پیش‌بینی نمود، اعمال فشار، رفتارهای خصمانه و توطئه‌پردازی علیه ورزشکاران ایرانی در آینده به‌ویژه در المپیک توکیو از طریق داوری، تغذیه، دوپینگ و مانند اینها در دستور خواهد بود، موضوعی که ضرورت هوشیاری متولیان امر را وانمود می‌سازد.

۲. به بهانه‌هایی از قبیل دخالت دولت در ورزش، عدم رویارویی با ورزشکاران رژیم‌های متخاصم، چالش‌ها و مسائل حقوقی و مالی نهادهای ورزشی ایران.

۳. هرچند باید اذعان نمود ورزشکاران مهاجر ایرانی بهترین عملکرد خویش را در زمانی نشان داده‌اند که زیر پرچم مقدس جمهوری اسلامی ایران و برای مردم میهن خود مبارزه کردند و غالباً پس از مهاجرت نتوانسته‌اند عملکرد پیشین خود را تکرار کنند.

عواقب ناشی از مهاجرت

پدیده مهاجرت و اخذ تابعیت مضاعف توسط ورزشکاران، چالش‌هایی را برای کشور به وجود می‌آورد که از جمله آنها می‌توان به خروج سرمایه‌های انسانی، تضعیف وضعیت و جایگاه ورزش کشور در عرصه بین‌المللی، تضعیف سرمایه ژنتیکی ورزش کشور، خدشه‌دار کردن چهره ورزش به‌عنوان نمادی از فرهنگ کشور اشاره کرد. بنابراین باید تدبیری برای جلوگیری از آن اندیشید و با آینده‌نگری و مدیریت استعدادها به‌نحو شایسته‌تری، نسل‌های بعد را تربیت و مدیریت کرد. از سوی دیگر، مهاجرت برخی ورزشکاران می‌تواند مشکلات ثانویه‌ای را برای کشور به وجود آورد.^۱ به‌علاوه، سال‌ها سرمایه‌گذاری کشور در ورزش‌های پایه و مدال‌آور بدون کمترین ارزش‌افزوده برای نظام حکمرانی و مردم از کشور خارج می‌شوند. سرمایه‌هایی که با خروج خود از کشور ضمن ایجاد پیامدهای نامطلوب ورزشی، فرهنگی - اجتماعی و سیاسی، بار مالی هنگفتی بر اقتصاد کشور اعمال کرده و چه‌بسا با سلب فرصت از دیگر ورزشکاران هم‌تراز داخلی، چالش‌های ورزشی را نیز موجب می‌شوند.

در مجموع، مهاجرت ورزشکاران موجب این چهار دسته عواقب می‌شوند:

✓ ورزشی: تضعیف قدرت ورزش ملی، تضعیف سرمایه انسانی ورزش کشور، دامن زدن به بی‌هویتی ورزشکاران، خدشه‌دار شدن محبوبیت و مقبولیت ورزشکاران و ایجاد نارضایتی عمومی از این قشر، القای احساس ناامیدی، سرخوردگی اجتماعی و ناکارآمدی نظام ورزشی کشور به جامعه و جوانان ورزشی،

۱. نمونه اخیر آن، مهاجرت سعید مولایی در رشته جودو به کشور آلمان بود که در نهایت به تعلیق فدراسیون جودوی ایران منجر شد؛ وی دارنده مدال طلای رقابت‌های جهانی، رنکینگ یک وزن ۸۱ کیلوگرم و یکی از شانس‌های اصلی کسب مدال در المپیک توکیو بود، اما در رقابت‌های قهرمانی جودوی جهان در سال ۲۰۱۹ به میزبانی ژاپن از بازگشت به ایران خودداری کرد و در کشور آلمان ماند. از نمونه‌های دیگر می‌توان به ورزشکاران رشته‌های کشتی (طهماسبی و شریعتی) و تکواندو (بیگی) اشاره کرد که برای کشور آذربایجان به میدان رفتند و گاهی در مقابل ورزشکاران ایرانی قرار گرفته و پیروز شدند.

- ✓ فرهنگی - اجتماعی: القای ناکارآمدی نظام به جامعه و احساس نارضایتی عمومی،
- ✓ امنیتی - سیاسی: القای ناکارآمدی نظام سیاسی و مدیریتی کشور،
- ✓ اقتصادی: هدررفت منابع مالی کشور.

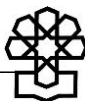
راهکارها و پیشنهاد

در این بخش، سه دسته راهکار ارائه می‌شود:^۱

الف) راهکارهای تشویقی

آنچه ورزشکاران و استعدادهای برتر ورزشی هر کشوری را به ماندن در وطن ترغیب می‌کند، ارائه انگیزاننده‌های درونی و بیرونی به ورزشکاران است که از آن جمله می‌توان به تسهیلاتی نظیر اشتغال، قانون سرباز قهرمان برای آقایان، ادامه تحصیل در رشته‌های مرتبط، تسهیلات مسکن و... اشاره کرد و در سایه آموزش و تربیت صحیح ورزشکاران از بدو شروع فعالیت و

۱. چین، با هدف رسیدن به موفقیت در المپیک، چهار سیاست را از دهه ۱۹۹۰ آغاز کرد تا نقل‌وانتقالات بین‌المللی را کنترل نماید و مانع خروج ورزشکاران از کشور و ایجاد انگیزه برای حفظ ورزشکاران و مربیان داخلی شود: ۱. محدودیت سنی درخصوص مسافرت خارجی ورزشکاران ملی زیر ۲۸ سال برای مردان و زیر ۲۶ سال برای زنان. این قوانین حتی برای برخی از رشته‌ها سختگیرانه‌تر هم هست. برای مثال، در رشته پدمینتون هر ورزشکاری که در المپیک، بازی‌های آسیایی و مسابقات جهانی شرکت نموده باشد، اجازه خروج از کشور را ندارد، مگر با ارائه تضمین و کسب مجوز انجمن پدمینتون چین. ۲. محدودیت درخصوص شرایط پذیرش و شرکت در رقابت‌های فدراسیون‌های بین‌المللی؛ در این راستا، چین با استفاده از نفوذ خود در برخی از فدراسیون‌های جهانی تلاش نمود که قوانینی را تصویب نماید تا بیشترین محدودیت‌ها برای حضور ورزشکاران چینی در تیم‌های سایر کشورها را فراهم آورد. ۳. تقویت نظام باشگاهی که به شکل چشمگیری میزان پرداخت‌ها به مربیان و ورزشکاران را افزایش داد. ۴. تقویت حس وطن‌پرستی و ملی‌گرایی. به‌علاوه، با کنترل دولتی نقل‌وانتقالات بازیکنان و پاداش‌های مالی، از طریق توزیع اجباری جایزه ورزشکار و عواید تجاری، علائق و خواسته‌های تجاری ورزشکاران، مربیان و باشگاه‌ها را مدیریت کرده است. نکته جالب توجه این است که رویکرد چین به‌گونه‌ای طراحی شده که ورزشکاران، مربیان و مدیران محلی را ترغیب می‌نماید تا بتوانند مهارت‌های خود را در خارج از کشور تقویت نموده و آموزش ببینند. باین‌حال برای رقابت و افتخارآفرینی به کشور خود بازگردند و تخصص و مهارت فراگرفته شده از خارج را نیز به‌عنوان یک منبع انسانی با خود به‌همراه آورند.

همچنین توسعه شاخص‌های زندگی فردی و اجتماعی و در اختیار قرار دادن امکانات حرفه‌ای و آشنا نمودن آنها با قوانین، مقررات و اصول حقوقی حرفه‌ای می‌توان کمک کرد تا با فراغ بال به بارور کردن استعدادهای ورزشی خود بپردازند و برای میهن افتخارآفرینی کنند.

بنابراین در ذیل چند راهکار ارائه می‌شود:

- سطح‌بندی ورزشکاران مدال‌آور المپیک، قهرمان جهان و قهرمان بازی‌های آسیایی و ارائه تسهیلات براساس امتیازات کسب شده،

- ارائه تسهیلات بانکی مصوب در حوزه مسکن، اشتغال و ازدواج برای قهرمانان مشمول قانون سرباز قهرمان به میزان دو برابر افراد غیرورزشکار،

- ارائه تسهیلات ویژه مسکن به قهرمانان متأهل،

- ارائه تسهیلات زمین به ارزش معاملاتی و تسهیلات بانکی جهت احداث و تکمیل تأسیسات ورزشی به ورزشکاران المپیک و قهرمانان جهان در رشته‌های ورزشی هدف و نیز واگذاری حق بهره‌برداری و یا مالکیت اماکن و تأسیسات ورزشی تکمیل شده و نیمه‌تمام به آنها (تشویق سرمایه‌گذاری نخبگان ورزشی در کشور)،

- عضویت دارندگان مدال المپیک در مجمع عمومی فدراسیون ورزشی رشته مربوطه به مدت چهار سال و عضویت دائمی دارندگان مدال طلای المپیک در مجامع فدراسیون‌ها،

- معافیت ورزشکاران مشمول قانون سرباز قهرمان از مالیات بر ارزش‌افزوده برای حداقل چهار سال و اخذ تعهد مبنی بر پرداخت اصل بدهی مالیاتی و جریمه‌ای آن در صورت پذیرش تابعیت بیگانه.

ب) راهکارهای تنبیهی

- کسب تعهد از ورزشکاران ملی رشته‌های ورزشی مبنی بر اینکه پذیرش تابعیت کشورهای بیگانه به منزله ترک تابعیت جمهوری اسلامی ایران قلمداد می‌شود و مطابق مفاد ماده (۹۸۹) قانون مدنی می‌شود.

- ایجاد الزامات و بایسته‌های قانونی و حقوقی جهت متعهد نمودن ورزشکاران حوزه قهرمانی با توجه به میزان سرمایه‌هایی ملی که حداقل طی یک دوره چندساله برای آنها در ورزش هزینه شده است. از جمله: کسب تعهد از ورزشکاران تیم‌های ملی مبنی بر ارائه خدمت مدیریتی یا آموزشی در حوزه ورزش مربوطه به میزان مدت زمان عضویت در تیم‌های ورزشی ملی جمهوری اسلامی ایران.

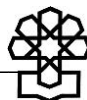
ج) راهکارهای سیاستی

- تصویب قانون «نظام جامع باشگاه‌داری» و «نظام ورزش حرفه‌ای» برای رونق‌بخشی به فعالیت‌های ورزش حرفه‌ای که در هفت رشته قابلیت سرمایه‌گذاری دارد و منجر به تأمین مالی و معیشتی و امور بیمه‌ای و رفاه اجتماعی ورزشکاران نخبه در این رشته‌ها خواهد شد.^۱

- اصلاح نظام «جذب و تربیت مربی» و «سامانه پرورش مدیران ورزشی» در راستای ایجاد یک آینده ورزشی روشن برای قهرمانان فعلی.

- اصلاح حکم قانونی ممنوعیت کمک به ورزش حرفه‌ای (موضوع ماده (۹۴) قانون برنامه ششم توسعه) و اصلاح ضوابط قانونی مربوط به نحوی که با تأیید و تصویب شورای عالی

۱. تدوین نظام بازنشستگی از ورزش قهرمانی در دنیا با عنوان Sport Career Transition شناخته می‌شود و اغلب کشورها از چارچوب سیاستی روشنی در این زمینه برخوردار هستند.

ورزش کشور امکان حمایت دولت از باشگاه‌های حرفه‌ای فعال در ورزش‌های پایه و مدال‌آور فراهم گردد.

- مکلف نمودن صندوق حمایت از قهرمانان^۱ و پیشکسوتان جهت پرداخت مستمری و بیمه‌های اجتماعی کلیه قهرمانان رشته‌های ورزشی از سن ۱۷ سال و بالاتر به مدت ۱۰ سال.
- مکلف نمودن وزارت ورزش و جوانان به هزینه‌کرد ۵۰ درصد از اعتبارات موضوع کمک‌های فنی و اعتباری برای ورزشکاران رشته‌های کشتی، وزنه‌برداری، جودو و...

شماره مسلسل: ۱۷۰۵۷

شناسنامه گزارش

عنوان گزارش: واکاوی مسئله مهاجرت ورزشکاران و ارائه راهکارهای اثربخش

نام دفتر: مطالعات آموزش و فرهنگ (گروه ورزش، میراث فرهنگی و گردشگری)

تهیه و تدوین کنندگان: مهدی مرادی، صادق ستاری فرد

اظهار نظر کنندگان: اسماعیل نوده فراهانی، حسن امجدیان

همکاران خارج از مرکز: محمدحسین قربانی، علی رغبتی

ناظر علمی: سینا کلهر

ویراستار تخصصی: —

ویراستار ادبی: —

واژه‌های کلیدی:

۱. مهاجرت ورزشکاران

۲. ورزش قهرمانی

۳. ورزش حرفه‌ای

تاریخ انتشار: ۱۳۹۹/۲/۳۱